

Tijdstuk: Van Rodenborch naar Annenborch

0:00 Introductie

Deze oude verweerde vloertegels zijn mogelijk 600 jaar oud. Dat geldt ook voor deze bakstenen waarvan er twee anders zijn dan de beide anderen. Kloostermoppen, grote dikke bakstenen die in de middeleeuwen werden gebruikt bij de bouw van kloosters kerken en kastelen. Je kunt ze vinden hier in Rosmalen, honderden, in resten van muren en brede funderingen, maar helaas ze liggen diep onder de grond.

0:57 Ontdekking resten kasteel 1986

Ze zijn ontdekt in 1986 bij de Annenborch boom in de Overlaet. In dat jaar staat hij nog eenzaam in de open polder. Maar omdat er op die plek een nieuwe wijk zal worden gebouwd gaat men er eerst graven. Er zijn aanwijzingen dat er ooit in de vijftiende eeuw een kasteel heeft gestaan en dat lijkt te kloppen. Al snel worden daar resten van gevonden. Er komen funderingen tevoorschijn die bewijzen dat er op de heuvel met de boom echt een kasteel heeft gestaan. Overblijfselen van een voorburcht en een toegangspoort die naast de heuvel hebben gestaan kloppen met wat in de 15e eeuw een motte kasteel wordt genoemd. Dit moet kasteel Rodenborch zijn, gebouwd in het begin van die 15e eeuw en voornamelijk vanwege de winterse wateroverlast van de Maas in gebruik als zomerverblijf.

1:51 Ridder Jan van Baexen

Vanaf veertienhonderd heeft het perceel verschillende eigenaren die hier op deze manier een deel van hun leven doorbrengen. Rond 1480 is dat de invloedrijke edelman ridder Jan van Baexen, die in de Sint Jorisstraat in 's-Hertogenbosch woont. Hij kan niet alleen Rodenborch tot zijn eigendom rekenen, maar bezit ook Nieuw Herlaer in Sint-Michielsgestel. Jan staat in hoog aanzien bij Maximilian van Oostenrijk, keizer van het Bourgondische rijk waar bijna heel ons land dan deel van uitmaakt. Dat blijft ook zo als diens zoon Filips de Schone hem opvolgt.

2:29 Rodenborch wordt Sinte Annenborch

Jan heeft veel contacten in de stad, zo hoort hij van problemen in het Bethanië klooster achterin de Hinthamerstraat. Dat is overbevolkt met de Augustinessen zusters die daar verblijven. Waardoor ze op zoek zijn naar een andere locatie. Die kan Jan bieden. Hij besluit zijn Rodenborch kasteel voor de halve prijs te koop aan te bieden, met daarbij het voorstel dat de koper het als klooster beschikbaar zal stellen. Het is de priester Arnoldus Michels die op het aanbod en verzoek in gaat. Maar Jan van Baexen stelt voorwaarden: de naam Rodenborch moet veranderd worden in Sinte Annenborch, tevens moet worden vastgelegd dat zij beiden de stichters zijn. Waarna op 14 januari 1486 het bestaan van het klooster Sinte Annenborch door de bisschop van Luik wordt goedgekeurd

3:30 Klooster in Rosmalen

Het kasteel wordt in de jaren erna verbouwd. Er komt een kapel en in de voorburcht de voornaamste verblijfsruimte. Het duurt nog tot 1505 voordat de eerste zusters er hun intrek kunnen nemen. De Augustinessen kloosterorde is niet de eerste die zich vestigt in Rosmalen. Op Coudewater zijn Birgittinessen van de orde van de Heilige Brigitta hen al sinds 1434 voor gegaan.

3:57 Jan van Baexen Heer van Rosmalen

Het jaar 1505 is ook voor Jan van Baexen bijzonder. Hij kan van Filips de Schone Rosmalen te leen krijgen en is dan tot 1511 heer van Rosmalen. In 1509 komt daar nog bij dat hij tot laag scout wordt benoemd in het bestuur van de stad 's-Hertogenbosch. Hij is dan op het stadhuis en zal vanaf daar zeker wel eens de markt zijn overgestoken om een kijkje te nemen in het atelier van Jeroen Bosch.

4:27 Zus Jan van Baexen Priorin

Ook zijn Sinte Annenborch vergeet hij niet. Jan zal daar vast op bezoek zijn gegaan temeer omdat daar in het allereerste begin zijn zus Agnes aan het hoofd staat als priorin. De Augustinessen leven in het klooster volgens vaste regels. Ze voorzien in hun eigen onderhoud, zijn bekend om hun natuurkennis en gebruik van kruiden en besteden een groot deel van hun tijd aan het helpen en verzorgen van armen en zieken

5:00 Annenborch en de Gelderse Oorlogen

De plek waar hun klooster staat is echter niet zo gelukkig. Los van de bijna jaarlijkse overlast van het water van de Maas, hebben ze ook de pech dat ze er leven in misschien wel de meest onrustige en gevaarlijke tijd die onze omgeving heeft gekend. Er is regelmatig overlast van Gelderse soldaten die het op 's-Hertogenbosch gemunt hebben en dorpen in de omgeving plat branden. Zoals in 1512 ook met Rosmalen gebeurt. Het klooster ontsnapt daarbij gelukkig aan de vernielzucht van de woestelingen omdat de Gelderse baas Karel van Gelre het klooster en sauvegarde heeft gegeven. Een bevel om het met rust te laten. Dat geldt ook voor de beruchte Gelderse aanvoerder Maarten van Rossum die wel in de buurt komt maar het klooster spaart.

5:52 Annenborch en de 80 jarige Oorlog

Als de Gelderse dreiging ophoudt zijn we inmiddels onderdeel van het Spaanse rijk. Wanneer onder Willem van Oranje in 1568 een opstand uitbreekt om te komen tot onafhankelijkheid van ons land, wordt dat door de Spaanse koning niet geaccepteerd. Hij stuurt zijn aanvoerder Alva met een leger om daar een einde aan te maken. Ook in onze Rosmalense omgeving zal het jarenlang wemelen van Spaanse soldaten die van de bevolking voedsel en onderdak eisen. Tot overmaat van ramp breekt er ook nog een godsdienstoerlog uit, waarbij protestanten katholieke kerken en kloosters aanvallen en soms het hele interieur kort en klein slaan. Dat overkomt het klooster Sinte Annenborch in 1572. Nadat er brand is gesticht vluchten de zusters naar 's-Hertogenbosch om daar onderdak te krijgen bij het Bogarde klooster om daarna nooit meer terug te keren naar Rosmalen. Het gehavende Sinte Annenborch komt eerst leeg te staan. Daarna wordt het een tijdje bewoond door paters en vervolgens, als in 1629 prins Frederik Hendrik 's-Hertogenbosch wil veroveren op de Spanjaarden, ingericht als gevangenis. Ook voor sommige Rosmalenaren. Als die voedsel naar de stad willen smokkelen worden ze nogal eens betrappt. Dat gebeurt regelmatig door soldaten van de prins die niet ver van het kloostergebouw verblijven op Fort Sint Anna, dat is onderdeel van de aanvalslinie en ligt ongeveer op de hoek van de tegenwoordige Empelseweg en Raadhuisstraat

7:34 Na 1629

Wat er na de verovering van 's-Hertogenbosch met het klooster gebeurt, is niet bekend. Op een kaart uit 1661 staat het nog met een kruis erop als Sint AnneBergh. Maar in 1669 betekent een felle brand het einde. Van de restanten wordt op de motten heuvel een hoeve gebouwd. Die is bij hoog water en noodweer nogal eens een vluchtplaats voor omwonenden. Er schijnt op een zeker moment ene Jan de Leeuw een cafeetje te hebben gehad. En als een bekende plaatsgenoot Gijsbert van der Doelen rond 1770 de hoeve bewoont, staat hij op een kaart uit 1784 nog steeds ingetekend als Sint Annabrug. Verderop in die tijd raakt het oude gebouw in verval en verdwijnt.

8:20 Annenborch: de vondsten

Wat overblijft is de motten heuvel met de lindeboom van bijna 250 jaar oud. Misschien wel door de genoemde Gijsbert geplant. Het is de boom die zoveel Rosmalenaren decennialang in de polder hebben zie staan en waar in de straten eromheen, nu er huizen staan, de in 1986 gevonden funderingen zijn aangegeven in het straatwerk. Het is ook de boom wiens ondergrond in dat jaar zo veel meer van haar geheim heeft prijsgegeven dan alleen de stenen. Een gouden ring, wie weet van Geertruid van der Aa, vrouw van Jan van Baexen, Een slot van een zware deur van het kasteel, waarvan de sleutel misschien wel aan de sleutelbos van Jan heeft gezeten. Unieke drink schaaltes uit het Duitse Siegburg om bij de open haard van een wijntje te genieten, een voetboei voor een gevangene die in het kasteel heeft vastgezeten. De wijze van het Augustinessen van het klooster, een heilige beeldje en een drinkkan met het symbool van de Heilige Catharina en: een Belduc, een mes uit Bois le Duc, de stad die in de 15e en 16e eeuw in heel Europa bekend stond om zijn kwaliteitsmessen.

9:40 Namen die herinneringen aan de Annenborch en Jan van Baexen

Er zitten onder de lindeboom vast nog meer interessante verrassingen. Van een gevonden deel ervan kunnen we ons nu, staand op de motten heuvel, een voorstelling maken van hoe het was. Met behulp daarvan kunnen we daarna ook in de richting van de dichtbij liggende open plek lopen en daar even in gedachten ridder Jan van Baexen tegenkomen in het park met zijn naam. Op weg naar het klooster dat eens zijn kasteel was.

[Tot slot verschijnen er nog beelden van het Rodenborch College en Verzorgingshuis de Annenborch]

© juni 2021 Jos en Piet Korsten en Peter van Hoek

Transcriptie en tijdlijn 2025: Jan van Nuland.

Tijdvak	Jaar	Kleine geschiedenis van de Annenborch
1	Prehistorie	
2	Oude Tijd	
3	Vroege Middeleeuwen	
4	Late Middeleeuwen	1434 Milla de Kampen sticht Coudewater: orde Birgittinessen
		1480 Rodenborch winterverblijf van ridder Jan van Baexen: mottekasteel
		1486 Voor vriendenprijsje naar zusters Augustinessen: Sinte Annenborch
5	16 ^e Eeuw – Renaissance	1505 - 1572 Zuster bewonen het nieuwe klooster
		1505 - 1511 Jan van Baexen heer van Rosmalen
		1509 Jan van Baexen laag schout van 's-Hertogenbosch
		1512 Rosmalen platgebrand door Maarten van Rossum, aanvoerder Gelre
		Annenborch gespaard door een sauvegarde van Karel van Gelre
		1568 Begin 80 jarige Oorlog: Slag bij Heiligerlee
		1572 Beeldenstorm in klooster Annenborch: zusters naar Den Bosch
6	17 ^e Eeuw - "Gouden Eeuw"	1629 Fort Sint Anna gebouwd, Annenborch gevangenis van Frederik Hendrik
		1669 Klooster brand af, van de resten wordt boerderijtje gebouwd
7	18 ^e Eeuw – Verlichting	Boerderijtje verdwijnt: rest alleen nog Lindeboom (monument)
8	19 ^e Eeuw – Industrialisatie	
9	20 ^e Eeuw – Wereldoorlogen	
10	20 ^e en 21 ^e Eeuw: Onze tijd	1986 Bij opgravingen resten gevonden, fundamente in bestratingsbeeld
		Rodenborchcollege en Annenborch herinneren aan deze geschiedenis